Paweł Mrozek

Dobrodzień i okolice

Przewodnik turystyczny

Trasa rowerowa w sołectwie Warłów

STOWARZYSZENIE LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA „KRAINA DINOZAURÓW”

Zadanie realizowane w ramach projektu
„DOBRODZIEŃ I OKOLICZNE MIEJSCOWOŚCI.
PRZEWODNIK TURYSTYCZNY”
przez Międzygminne Towarzystwo Regionalne
Dobrodzień – Zębowice

Kraina Dinozaurów

„Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
„Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020: Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Paweł Mrozek

Miejsca historyczne i obiekty przyrodnicze na trasie wycieczki rowerowej w sołectwie Warłów

Dobrodzień • Warłów 2019

Opracowanie graficzne

Paweł Mrozek

Konsultacje

Róża Koźlik

Koordynacja prac

Dorota Maleska
Agnieszka Hurnik

Fotografie

Paweł Mrozek
Józef Włodarz

Materiały pomocnicze

Przekazy ustne mieszkańców
Publikacje autora o ziemi dobrodzieńskiej
Zbiory Międzygminnego Towarzystwa Regionalnego
Dobrodzień–Zębowice

Wydawca

© Gmina Dobrodzień

Druk

Drukarnia św. Krzyża w Opolu

ISBN 978-83-66023-12-3

Na ziemi dobrodzieńskiej zachowały się obiekty z różnych okresów historycznych w postaci dzieł architektonicznych oraz rzeźbiarskich, wzniesione dla uczczenia ważnego wydarzenia czy utrwalenia pamięci o mieszkańcach – w formie posągu, kolumny, obelisku, budowli, naturalnego głazu, sztucznie usypanego kopca, abstrakcyjnej formy przestrzennej czy pamiątkowej tablicy. Ustawione w różnych miejscach gminy Dobrodzień kaplice, kapliczki albo krzyże wotywne są formą dziękczynienia za ocalenie w trudnych czasach, a przydrożne krzyże nagrobne czy pokutne stanowią ślady cmentarzy, pojedynczego grobu lub jakiegoś śmiertelnego w skutkach wydarzenia. Wieczną pamięć wyrażają pomniki nagrobne na dwóch cmentarzach katolickich, cmentarzach – luterańskim i żydowskim w Dobrodzieniu oraz husyckim w Bzinicy Nowej.

Zróżnicowany krajobraz pogranicza Niziny Śląskiej i Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej, duża lesistość gminy i dolinki Myśliny, Myślinki, Bziniczki, Smoliny, Lublinicy i ich dopływów determinuje występowanie wielu rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt.

Wielu mieszkańców gminy Dobrodzień i innych śląskich miejscowości pragnie zdobywać lub poszerzać wiedzę o swojej małej ojczyźnie, którą nazywa Heimatem lub Domowiną. Wielu poszukuje swojej tożsamości regionalnej. Oczekują od władz samorządowych i stowarzyszeń podejmowania przemyślanych i zwartych koncepcyjnie działań, aby przybliżyć walory historyczne i przyrodnicze tej okolicy wszystkim zainteresowanym mieszkańcom i turystom.

Mamy nadzieję, że to opracowanie spełni postawione cele – zachęci różne środowiska do promowania swoich miejscowości oraz swego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego i zainteresuje mieszkańców gminy turystyką rowerową.

Od uczestników wycieczek rowerowych zawsze wymaga się przestrzegania zasad ruchu drogowego, posiadania dokumentów, ubezpieczenia, odpowiedniego sprzętu i ubioru oraz właściwego zachowania na trasie, zgodnie z Kartą Turysty.

Wydawca i autor przewodnika życzą wszystkim miłośnikom turystyki rowerowej pięknej pogody, niezapomnianych wrażeń i dobrego nastroju na szlakach pieszych i rowerowych ziemi dobrodzieńskiej.

© Autorzy OpenStreetMap (CC-BY-SA)

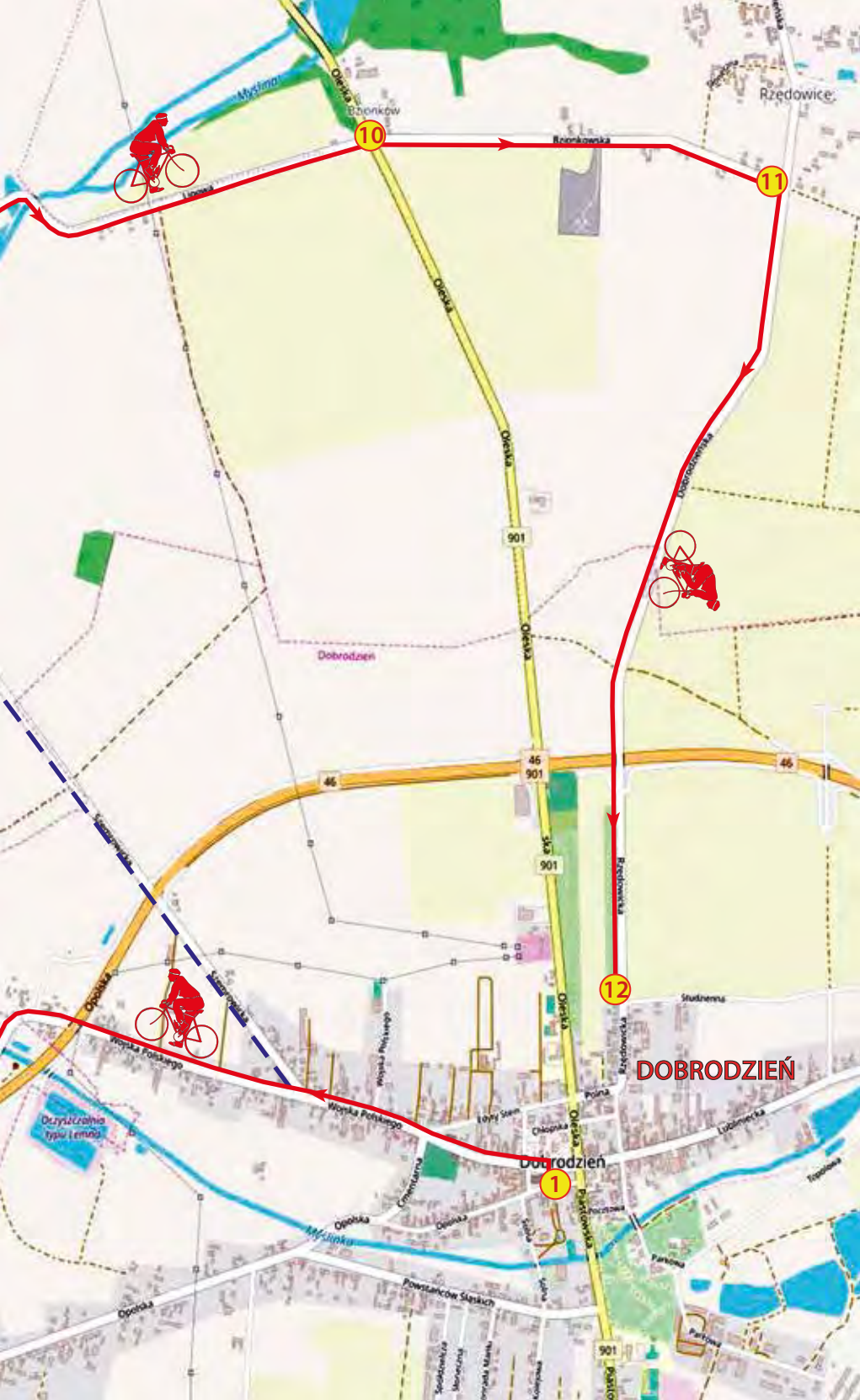

Rzędowice
Bzionków
Bzionkowska
Mysłina
Oleska
Lipowa
10
11
12
1
Dobrodzień
Dobrodzieńska
Rzędowicka
Studzienna
Polna
Chłopska
Lubliniecka
Topolowa
Piastowska
Pocztowa
Parkowa
Opolska
Wojska Polskiego
Cmentarna
Powstańców Śląskich
Dobrodzień
DOBRODZIEŃ
Oczyszczalnia typu Lemna
901
46

Trasa w sołectwie Warłów wyniesie ok. 13 km, kiedy rozpoczniemy i zakończymy rajd w Dobrodzieniu. Biegnie drogami asfaltowymi, gruntowymi i polnymi, co jednak nie stanowi nadmiernego utrudnienia. Na wycieczkę rowerową można wybrać się bez przewodnika. Amatorzy dłuższych wędrówek mogą trasę powrotną wydłużyć, wybierając przejazd przez sołectwa Błachów, Kocury i Rzędowice. Propozycja wycieczki jest adresowana do osób, które uwielbiają wiejską scenerię, chcą poznać walory przyrodnicze okolicy i obiekty o wartości historycznej.

SOŁECTWO WARŁÓW

Sołectwo jest położone w północno-zachodniej części gminy, w strefie równin polodowcowych o wysokości ok. 220 m n.p.m., w terenie wylesionym pod wielkoprzestrzenne uprawy rolne. Wioska charakteryzuje się zwartą zabudową, domostwa powstały wzdłuż kilku dróg. Rzeczka Myślinka wpływa tu do Myśliny, która w okolicach Staniszcz Małych łączy się z Małą Panwią.

Ślady osadnictwa sięgają okresu kultury łużyckiej. W okresie wczesnośredniowiecznym, w VII–X w. n.e., na tym terenie istniała osada. Podczas prac wykopaliskowych odkryto 18 obiektów osadniczych. Osada prawdopodobnie została opuszczona przez mieszkańców, którzy osiedlili się na obszarze osady podgrodowej, zalążka miasta.

W 1491 roku pojawiła się nazwa wioski, która pochodzi od nazwy osobowej Warlo. Z tej wioski wywodził się ród Warlowskich. W odległych czasach wioska była podzielona na dwie albo trzy części. W 1555 roku Heinrich Adam i Johann, synowie Matthiasa Warlowskiego, podzielili ojcowskie posiadłości. Od 1584 właścicielem wsi był Heinrich Adam Warlowski. W 1591 roku Georg Jarocki kupił od Jana Beessa z Wierzchlasu [Johann Beeß-Wrchles] majątki Szemrowice [Schemrowitz] oraz część Warłowa od Heinricha Warlowskiego. W latach 1618–1648 wszystkie miejscowości w naszej okolicy tragicznie odczuły skutki wojny trzydziestoletniej. W 1625 roku Anna Jarocka, pani na Dobrodzieniu, sprzedała połowę Warłowa Christophowi Paczynskiemu. Po nim Warłów posiadał Adam Wenzel von Paczynski. W 1650 roku we wsi działał już młyn i tar-

tak. W XVII wieku pewne obszary rolne dzierżawili wolni kmiecie i zubożała szlachta. Wówczas żyło tu 13 kmieci i 9 zagrodników. W 1683 roku część wsi nabył Johann Adam von Paczynski, pan na Gwoździanach [Gwosdzian]. W 1719 roku właścicielem części Warłowa został Karl Wilhelm von Paczynski, w 1740 – Georg Sambor von Paczynski. Od 1759 roku obie części Warłowa należały już do kolejnych właścicieli „państwa" Dobrodzień [Herrschaft Guttentag]. W 1870 roku Stary i Nowy Warłów [Alt- und Neu Warlow] liczył 695 mieszkańców (w tym 190 we dworze). Ostatni właściciel dóbr, król Friedrich August III von Sachsen od 1919 roku wyprzedawał swój majątek państwu niemieckiemu i osobom prywatnym.

W 1939 roku Warłów liczył 742 mieszkańców, natomiast 30 IX 2017 – 232 osoby i 81 gospodarstw rolnych.

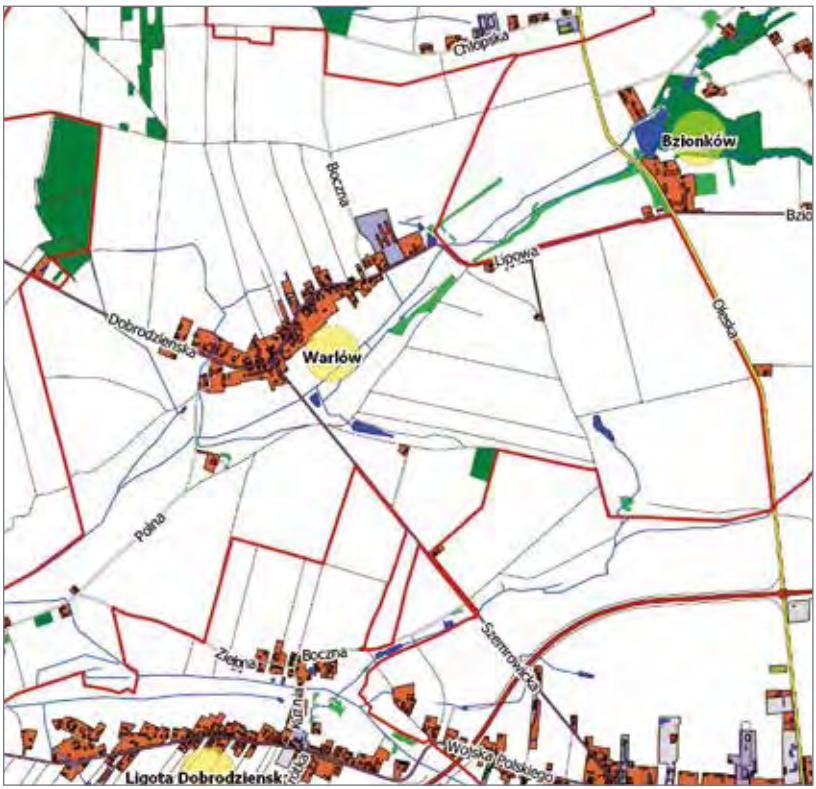

Fragment gminnej mapy, ilustrującej układ sołectwa Warłów

Opr. Urząd Miejski w Dobrodzieniu, wyrys z 2012

Sołectwo Warłów Fotografia ze zbiorów Urzędu Miejskiego

>>> 1 >>>

Dobrodzień • RYNEK • początek trasy rowerowej >>>

Miasto leży na skraju Niziny Śląskiej. Najstarsze znaleziska archeologiczne pochodzą z epoki neolitu i brązu. W IV i V w. n.e. rozwijała się tu „kultura dobrodzieńska" o cechach germańskich i sarmackich. W 984 roku osadę odwiedził biskup Wojciech. W okresie Piastów opolskich (1163–1532) Dobroden był własnością książąt opolskich. W 1279 pojawił się w dokumentach. W roku 1311 istniał tu już kościół parafialny. W 1374 Dobrodzien otrzymał prawa miejskie. W okresie habsburskim (1532–1743) był własnością namiestników cesarza. Od 1636 roku utrwalała się nazwa miasta – Guttentag. W okresie pruskim (1742–1871) „Herrschaft Guttentag" było własnością rodów szlacheckich, książęcych i królewskich. W latach 1922–1939 Dobrodzień był miastem powiatowym w granicach Niemiec. Od roku 1945 znajduje się w granicach państwa polskiego.

• > Jedziemy ulicą Wojska Polskiego w kierunku Ligoty …

Otwarcie i poświęcenie zrewitalizowanego rynku 8 XII 2019 roku

Fot. Paweł Mrozek, 2019

>>> 2 >>>

Ligota Dobrodzieńska • WIEŚ >>>

Do Warłowa–Szemrowic–Zębowic można dojechać bezpośrednio z Dobrodzienia. Kiedy wybierzemy przejazd przez Ligotę Dobrodzieńską, wszystkie interesujące miejsca i obiekty historyczne w sołectwie Warłów znajdą się w prostej linii trasy rowerowej.

Ligota należy do najstarszych wsi na ziemi dobrodzieńskiej. W „Księdze Uposażeń Biskupstwa Wrocławskiego" [Liber Fundationis Episkopatus Vratislaviensis] z lat 1295–1305 została wymieniona pod nazwą Elgotha Nmognemi. Wciąż nie znamy semantyki owego „Nmognemi". Zastanawiający jest fakt, że Dobrodzień już wówczas miał swą Ligotę, czego normalnie wsie nie posiadały. Nie można więc wykluczyć, że już wtedy nasza miejscowość była miastem osadzonym na polskim prawie czynszowym, mniej korzystnym od prawa niemieckiego, które przyjęto w 1374. Niektórzy historycy uważają, że Dobrodzień był lokowany już w 1279 roku.

• > Jedziemy do skrzyżowania z ul. Warłowską …

Przejazd przez Ligotę Dobrodzieńską ulicą Wojska Polskiego

Fot. Paweł Mrozek, 2019

Kiedy skręcimy przed pierwszym domostwem po lewej stronie ulicy Warłowskiej w polną drogę, zobaczymy połączenie Myślinki i Myśliny, która w gminie Staniszcze Małe łączy się z Małą Panwią.

Myślinka bierze swój początek we Zwozie, w postaci podmokłości w terenie łąkowo-leśnym. W całym swoim przebiegu aż do ujścia płynie na przemian przez łąki i pola w terenie płaskim albo przecina dość strome miejscami wąwozy o dużych walorach krajobrazowych, zasilając wodą stawy rybne.

Rzeka Myślina swoje źródła ma w zalesionym terenie sołectw Klekotna i Rzędowice. W swym górnym odcinku płynie w wąwozie, wyrzeźbionym w plejtocenie przez lądolody. Meandruje w malowniczej, głęboko wciętej w podłoże dolince rzecznej o wysokiej różnorodności biologicznej i pośród lasów łęgowych i grądowych. Silne nurty rzeki w odległej przeszłości poruszały koła kilku młynów i olejarni.

• > Jedziemy dalej ulicą Polną …

Połączenie Myślinki z Myśliną (po lewej)

Fot. Paweł Mrozek, 2012

Rzeka Myślina przecinająca rzędowickie i warłowskie tereny leśne, łąkowe i polne

Fot. Paweł Mrozek, 2012

Rzeka Myślinka płynąca od Zwozu przez Dobrodzień do Warłowa

Fot. Paweł Mrozek, 2012

>>> 4 >>>

Warłów • STADNINA KONI >>>

Stadnina w Warłowie nosi nazwę „Hodowla Koni Rasy Śląskiej Zuzanna Klaer". Została założona w 2012 roku, kiedy w gospodarstwie pojawiły się dwie klacze rasy śląskiej (matka z córką). Córka A-Laguna nadal bierze udział w Czempionacie Źrebiąt pod matkami, gdzie oceniane są źrebaki. Konie zawsze były pasją właścicielki stadniny. Ze względu na tereny, jakie Klaerowie posiadają, z dala od ulicy, zdecydowali się na hodowlę tych pięknych zwierząt, ponieważ ich zdaniem *„ślązaki" to konie o łagodnym usposobieniu, wydajnych i eleganckich chodach, chętnie pracujące z człowiekiem. Odznaczają się masywną, lecz harmonijną budową ciała. Konie te wykorzystujemy w zaprzęgu i pod siodłem – rekreacyjnie. Nie prowadzimy nauki jazdy konnej (z braku czasu) jednak dla chętnych, możemy udostępnić konie do sesji zdjęciowych. Głównie zajmujemy się hodowlą koni i przygotowywaniem źrebiąt i „młodzieży" na wystawy.*

• > Jedziemy dalej ulicą Polną …

Widok na firmę budowlaną i stadninę koni rasy śląskiej w Warłowie

Fot. Paweł Mrozek, 2019

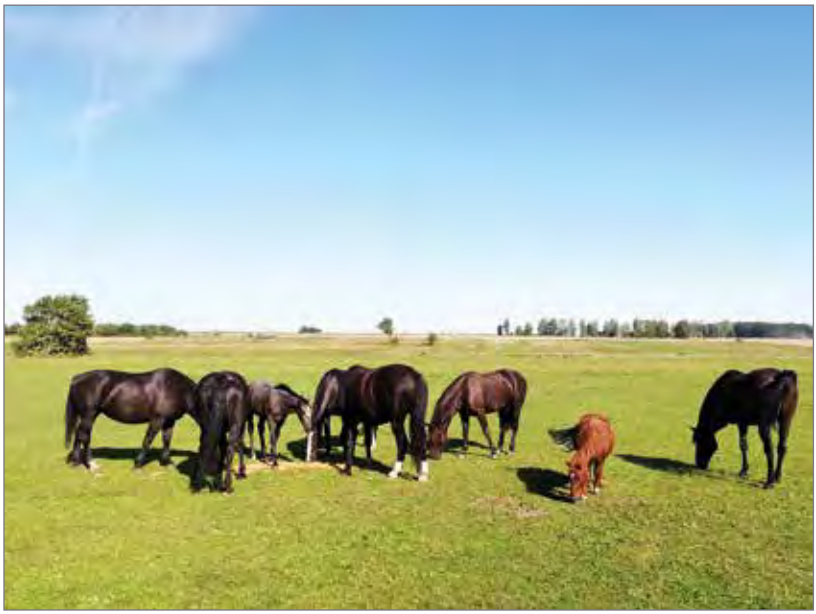

Konie na wybiegu

Zdjęcie ze zbiorów Zuzanny Klaer

Właścicielka stadniny z końmi uzyskującymi wysokie noty w Czempionacie

Zdjęcie ze zbiorów Zuzanny Klaer

Sesja zdjęciowa w stadninie koni w Warłowie

Zdjęcie ze zbiorów Zuzanny Klaer

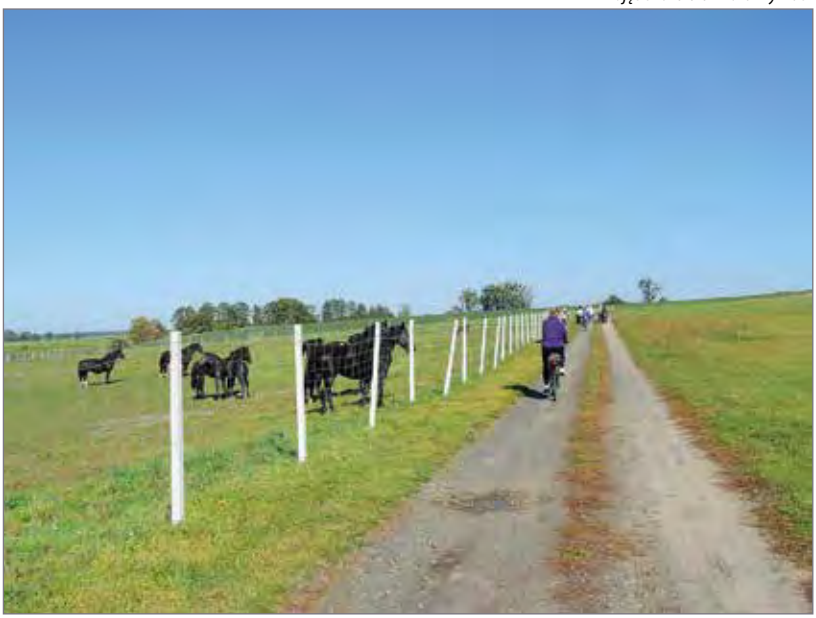

Przejazd ulicą Polną do „Królowej Góry" i dawnego warłowskiego folwarku

Fot. Paweł Mrozek, 2019

>>> 5 >>>

Warłów • KRÓLOWA GÓRA >>>

W okresie wczesnośredniowiecznym (VII–X w. n.e.) na Królowej Górze istniała osada. Podczas prac wykopaliskowych, w latach 70. XX wieku, odkryto 18 obiektów osadniczych oraz pozostałości 15 budynków mieszkalnych i 3 jam gospodarczych. Znaleziono większą ilość fragmentów ceramiki oraz kabłączek skroniowy, przęślik, noże i okucia żelazne. „Królowa Góra" to nazwa niewielkiego wzniesienia w Warłowie, terenów łąkowych i pól uprawnych. Pochodzi od nazwiska ostatniego przedwojennego właściciela, rolnika Króla gospodarującego na ok. 20 ha gruntów rolnych. Pola przecina rzeka Myślina. W pobliżu drogi prowadzącej do dawnego folwarku znajduje się „Królownia" – duży budynek mieszkalnogospodarczy. Był zasiedlony do lat 90. XX wieku, dopóki istniała Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna, gospodarująca na dawnych gruntach dworskich. Opuszczony, otoczony drzewami-samosiejkami, również owocowymi, popada w ruinę.

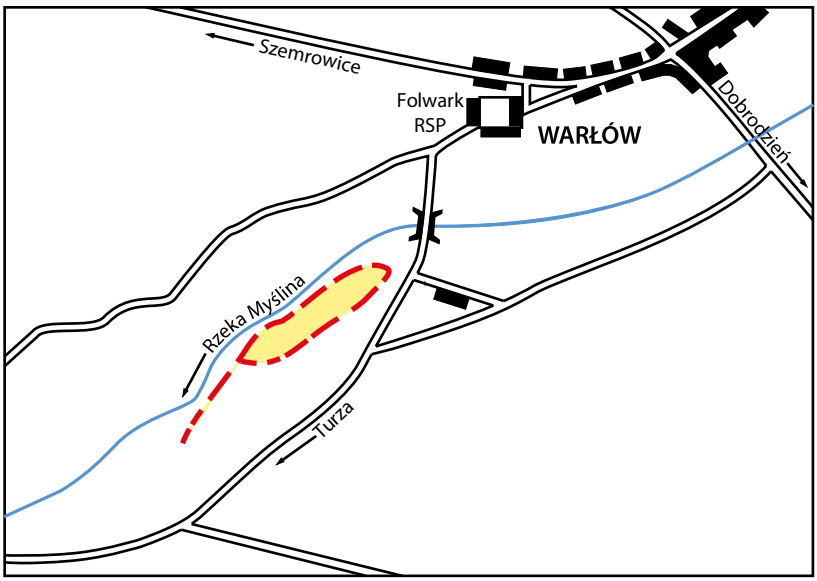

Mapka ilustrująca położenie osady wczesnośredniowiecznej w Warłowie

Źródło: M. Wowra, Osada wczesnośredniowieczna w Warłowie [w] Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, Archeologia nr 7, 1970

Widok na Królową Górę w Warłowie

Fot. Paweł Mrozek, 2012

Zrujnowana „Królownia" w Warłowie

Fot. Paweł Mrozek, 2019

>>> 6 >>>

Warłów • DAWNY FOLWARK >>>

Zrujnowane zabudowania pofolwarczne pochodzą z II połowy XIX wieku. Dom mieszkalny i budynki gospodarcze są murowane z cegły, z drewnianymi dwuspadowymi dachami krytymi dachówką. Od XV wieku warłowski majątek należał kolejno do rodów Warlowskich, Jarockich, Paczynskich, Strela, Blankowskich, Bornstädt, Schönaich-Carolath, Paczkowskich, Dalwigk, Burghaus, Schlabrendorf, Sobeck, Stümer, Braunschweig-Lüneburg oraz królów z rodu Wettin von Sachsen. Od 1926 właścicielem majątku był Salo Hepner (dotychczasowy dzierżawca), od 1943 – Udo von Schweinichen. Od 1946 roku majątek dworski przeszedł na własność Skarbu Państwa Polskiego. W 1953 roku na bazie dawnego folwarku powstała Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Naprzód". Od roku 2000 grunty rolne, postawionej w stan likwidacji spółdzielni produkcyjnej, włączone do zasobu własności rolnej skarbu państwa, nabywają miejscowi rolnicy.

Widok na zabudowania dawnego folwarku w Warłowie

Fot. Paweł Mrozek, 2019

Prace w okresie żniw na polach folwarcznych Warłowa i Bzionkowa Salo Hepnera

Fotografie ze zbiorów rodzinnych Ann Michel

Obora folwarczna w ruinie (wybudowana ok. 1880)

Fot. Paweł Mrozek, 2012

Dawny dom pracowników dworskich i RSP w Warłowie (wybudowany ok. 1880)

Fot. Paweł Mrozek, 2012

>>> 7 >>>

Warłów • ZYDLUNG >>>

Król saksoński Friedrich August III, właściciel „państwa" Dobrodzień [Herrschaft Guttentag], po swojej abdykacji w 1918 roku wyprzedawał swój majątek państwu niemieckiemu i okolicznym rolnikom, zgodnie z ustawą o likwidacji dworów w Niemczech do roku 1927. Państwo niemieckie zasiedlało wybrane miejscowości kolonistami. Osadnikom przyznawano pewne ulgi, co owocowało większym zaludnieniem tych okolic. Zbliżał się głęboki kryzys ekonomiczny, który zmuszał rząd do wspierania rolnictwa i innych dziedzin niemieckiej gospodarki.

Z tego powodu w Warłowie w połowie 1928 roku, na dawnych terenach „pańskich", w niewielkiej odległości od głównej drogi, z funduszy państwowych oddano do użytku cztery zagrody rolnicze. Inwestycję prowadziło górnośląskie towarzystwo pn. *Oberschlesische Landgesellschaft. Gemeinnütziges Siedlungsunternehmen der Provinz Oberschlesien*. „Zydlung" [Siedlung] stanowił szereg identycznych w formie murowanych budynków mieszkalno-gospodarczych, parterowych z poddaszem użytkowym, zelektryfikowanych, z identyczną stolarką, ceramiką i kolorystyką wnętrza. Dom mieszkalny składał się z pięciu izb – trzy znajdowały się w części parterowej, dwie na poddaszu z dwoma oknami na bocznej ścianie budynku i lukarną, nakrytą płaskim daszkiem. Dach budynku był drewniany, kryty dachówką. Przy wejściu do domu stała lauba, czyli ganek z zadaszeniem i ławkami. W części gospodarczej wydzielono małą oborę oraz pomieszczenie, w którym przygotowywano pożywienie dla bydła lub trzody chlewnej. Otwory szczytowe umożliwiały składowanie zboża pod dachem obórki. W obrębie warłowskiej zagrody zydlungowej znajdowała się jeszcze drewniana stodoła i szopa, zamykające przestrzeń podwórza. Rolnik otrzymywał od 15 do 18 ha gruntów rolnych.

Firma *Siedlungsgenossenschaft Düsseldorf* rozkładała spłatę na 30 lat. Nabywcy dwukrotnie w ciągu roku, na wiosnę i jesień, zależnie od wielkości budynku oraz areału, spłacali zobowiązania.

„Zydlung" w Warłowie, złożony z czterech zagród

Ilustracja ze zbiorów Pawła Mrozka

W zagrodzie „zydlungowej" Pauliny i Josefa Muschol w Warłowie

Dokument, fotografia i tabliczka ze zbiorów Róży Koźlik

• > Jedziemy ul. Dobrodzieńską w kierunku skrzyżowania …

W centralnym miejscu wsi stoi budynek dawnej karczmy. Wybudował ją Josef Dyllong dla swojego syna Stephana w 1909 roku. Składała się z dużej sali oraz baru z dystrybutorem do piwa. Schody za barem prowadziły do piwnicy, gdzie przechowywano beczki z piwem i inne napoje. Pokoi noclegowych nie było. Od ok. 1939 roku karczmę prowadził Konrad Dyllong. Tu spotykali się mieszkańcy po pracy, aby przy piwie i kartach mile spędzić czas. Tu odbywały się przyjęcia weselne oraz zabawy organizowane przez strażaków. Po zakończeniu wojny działalność restauracyjna nie była już prowadzona. Jedynie w dużej sali karczmy okresowo organizowano przyjęcia weselne, zabawy wiejskie albo zebrania sołeckie. W latach 1969–1970 budynek został przebudowany na cele mieszkalne.

W tej części wsi warto się zatrzymać przy drewnianej stodole o konstrukcji zrębowej. Jest jedną z zaledwie kilku jeszcze użytkowanych drewnianych budowli na terenie gminy.

W pobliżu stoi duży przydrożny krzyż. Jest świadectwem religijności mieszkańców oraz świadkiem dziejowych zdarzeń.

Karczma Stephana Dyllonga w Warłowie w latach 30. XX wieku

Fragment pocztówki ze zbiorów Rudolfa Hyli

Stara warłowska stodoła i budynek dawnej karczmy przy skrzyżowaniu ulic

Fot. Paweł Mrozek, 2005 i 2019

• > Skręcamy w prawo, jedziemy ulicą Lipową …

>>> 9 >>>

Warłów • DAWNA SZKOŁA >>>

W końcu września 1844 roku na gruncie dworskim została ukończona budowa szkoły, a w połowie października ok. 80 uczniów z Warłowa i Bzionkowa rozpoczęło naukę. W 1850 roku obowiązek szkolny objął grupę 87 dzieci. Nauczyciela Janietza zastąpił Franz Rozumek. W 1878 roku do szkoły uczęszczało 130 uczniów. Nowy budynek szkolny w Warłowie oddano do użytku w 1883 roku. W tym czasie Warłów liczył ok. 530 mieszkańców; we dworze zamieszkiwało 160 osób. W 1926 roku w koedukacyjnej szkole katolickiej w Warłowie w 3 klasach pobierało naukę 123 katolickich i 3 protestanckich uczniów, nauczało 3 katolickich nauczycieli. Budynek szkolny spłonął w styczniu 1945 roku. Podpalaczy nie wykryto. Krążyły dwie wersje przyczyny pożaru: zaprószenie ognia podczas bezmyślnej zabawy dzieci wokół budynku oraz umyślne podpalenie dokonane przez włamywaczy dla zatarcia śladów rabunku. Pozostałościami po warłowskiej szkole są jedynie schody i fragmenty fundamentów. W okresie powojennym w tym miejscu było boisko sportowe. Od tego czasu wszystkie dzieci z Warłowa uczęszczają do szkoły w Szemrowicach.

Budynek szkoły w Warłowie, istniejący w latach 1883–1945

Fragment pocztówki ze zbiorów Rudolfa Hyli

Pozostałości fundamentów warłowskiej szkoły

Fot. Paweł Mrozek, 2012

Schody – jedyny ocalały fragment przedwojennego budynku szkolnego

Fot. Paweł Mrozek, 2012

Przez stulecia częścią majątku warłowskiego był Bzionków. Został założony w połowie XVII wieku jako owczarnia z jedną chatą. Od początku XIX wieku zaczął tu powstawać duży folwark z budynkami gospodarczymi, zakładami przetwórczymi i pałacem dworskim. Należał do właścicieli „państwa dobrodzieńskiego" [Herrschaft Guttentag]. Dzierżawcą majątku w latach 1890–1930 i właścicielem w latach 1930–1942 był Salo Hepner. Następnie folwark pn. **Johannahof** został przejęty przez państwo niemieckie, częściowo rozparcelowany i sprzedany. W 1945 roku majątek stał się własnością Skarbu Państwa Polskiego. W latach 50.–70. XX wieku na dawnych gruntach dworskich gospodarowało Państwowe Gospodarstwo Rolne. Później zabudowania popadały w ruinę. Pozostałości wskazują, że dawnym właścicielom znakomicie udało się połączyć część folwarczną z reprezentacyjno-ozdobną i użytkowo-ozdobną, z pagórkiem i układem starodrzewu.

Rezydencja w Bzionkowie w czasach Salo Hepnera (wybudowana w 1860)
Fotografie ze zbiorów rodzinnych Ann Michel

>>> 11 >>>

Rzędowice • ULICA DOBRODZIEŃSKA >>> zakończenie wycieczki rowerowej

Droga łącząca Dobrodzień z Rzędowicami istniała już w czasach piastowskich. Zanim wybudowano w 1865 roku ulicę Oleską [Rosenbergerstraße] przez Kocury, właśnie ta droga prowadziła do Olesna przez rzędowickie **Doły**. Tą nazwą określa się przeprawę w formie wału ziemnego przez polodowcową dolinkę rzeczną Myśliny, która ma swoje źródła w terenie leśnym Rzędowic i Klekotnej. Drożność ulicy została zagrożona w 2000 roku, kiedy w ramach budowy obwodnicy Dobrodzienia zaplanowano jej zamknięcie. Przez sześć lat trwały protesty mieszkańców wsi. Ostatecznie w 2008 roku oddano do użytku wiadukt. Z najwyższego punktu ulicy Dobrodzieńskiej, którą pod Rzędowicami przecina Próg Woźnicki, czyli wzniesienie oddzielające Równinę Opolską na zachodzie i Obniżenie Liswarty na wschodzie, w określone dni zobaczymy zarys grzbietu Chełma – Górę św. Anny.

Widoczny zarys grzbietu Chełma – Góry Św. Anny z „rzędowickiej górki"
Fot. Paweł Mrozek, 2019

Wydano w okresie działalności
Międzygminnego Towarzystwa Regionalnego
Dobrodzień-Zębowice

Współpraca:
Dobrodzieński Ośrodek Kultury i Sportu

ziemia dobrodzieńska – nasza mała ojczyzna i nasza duma

„Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie"
„Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER" Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020: Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi